Universiteit
Leiden
The Netherlands

Language, law and loanwords in early medieval Gaul: language contact and studies in Gallo-Romance phonology

Kerkhof, A.E.

Citation
Kerkhof, A. E. (2018, October 9). *Language, law and loanwords in early medieval Gaul: language contact and studies in Gallo-Romance phonology*. Retrieved from https://hdl.handle.net/1887/66116

Version:	Publisher's Version
License:	Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden
Downloaded from:	https://hdl.handle.net/1887/66116

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Nederlandse samenvatting

Deze dissertatie bestaat uit een studie van de socioculturele en sociolinguïstische factoren die een rol hebben gespeeld bij het taalcontact tussen Germaanssprekenden en Romaanssprekenden in Laat-Romeins en Merovingisch Gallië. In deze samenvatting worden de belangrijkste bevindingen samengevat en geëvalueerd.

Wat betreft de voorgeschiedenis van het Frans en de totstandkoming van het Galloromaanse dialectcontinuüm, zijn in deze dissertatie de volgende factoren als belangrijk bestempeld.

- Het uiteenvallen van het Romeinse rijk, een proces dat zich voltrok van de derde eeuw tot de vijfde eeuw, kan beschouwd worden als een 'catastrophic event' in de sociolinguistische betekenis van de uitdrukking; het bracht demografische verschuivingen en veranderingen in sociale patronen met zich mee, die de taalkundige evolutie van het Romaans in Romeins Gallië versneld hebben.
- De politieke disintegratie van het Westromeinse Rijk in de late vijfde eeuw heeft de geografische mobiliteit, die tot dan toe het Galloromaans met de wijdere romaanssprekende wereld had verbonden, ernstig beperkt.
- Omdat Merovingische klerken een geëvolueerde Galloromaanse leestraditie gebruikten wanneer ze Latijnse geletterdheid bedreven, vertoont het Merovingisch Latijn sporen van de gesproken Galloromaanse vokstaal.
- De spelling van het Merovingisch Latijn moet dus worden bestudeerd in de context van een Galloromaanse uitspraak.

Wat betreft de Merovingische samenleving, zijn in deze dissertatie de volgende observaties gemaakt over hoe de Merovingische volkstalen elementen van en verschuivingen in socioculturele identiteit weerspiegelen.

- De eerste generatie van de Merovingische Franken maakten op cultureel en taalkundig vlak deel uit van de hybride Germaans-Galloromeinse grenscultuur van Laat-Romeins België.
- De daaropvolgende generaties van de Merovingische Franken beschouwden hun Frankische taal als een belangrijk gedeelte van hun niet-Romeinse identiteit.
    - Dit blijkt uit het opnemen van Germaanse woordenschat in de Salische Wet
    - Dit blijkt uit de cultivatie van runengeletterdheid door de Merovingische elite
    - Dit blijkt uit de verschillende semantische domeinen van Germaanse leenwoordenschat in de Franse dialecten.

- De verschillende Germaanse lexicale strata in het Frans laten zien dat de interactie tussen Germaansprekers en Galloromaanssprekers in Merovingisch Gallië enkele generaties heeft geduurd en dat de Franken hun alledaagse (niet-elitaire) woordenschat als gedeelte van hun thuiscultuur met zich mee brachten naar hun 'target destination'. Taal fungeert hier als een cultureel artefact dat te begrijpen is vanuit Bourdieu's (1977) concept van 'the culture of the private'.
- In Austrasië, het noordoostelijke deel van Merovingisch Gallië waar de samenleving tweetalig was, spraken moedertaalsprekers van het Frankisch het Galloromaans uit met een 'Germaans accent'.
    - Toen het 'Germaanse' accent van de Merovingische Franken werd overgenomen door iedereen in de Austrasische samenleving (dus ook door de mensen wier moedertaal Galloromaans was), ontstond er een specifiek Austrasisch dialect van het Galloromaans. Dit Galloromaanse dialect werd gekenmerkt door een 'Germaanse' taalkundige structuur. Deze Germaanse invloed was dus het gevolg van de tweedetaalverwerving van de eerste generatie van Germaanssprekende Franken.
- In de late zevende en vroege achtste eeuw, werd de Austrasische variëteit van het Galloromaans het prestigedialect van het gehele Frankische rijk. Dit gebeurde in het kielzog van de Pippinidische machtsovername in de vroege achtste eeuw, waarbij sprekers van het Austrasische grensdialect de nieuwe machtshebbers van het Frankische rijk werden. Deze elitevervanging heeft geleid tot de stabilisatie van een nieuwe Galloromaanse 'standaardtaal'.

Wat betreft de Salische Wet, hebben de deelonderzoeken in deze dissertatie een nieuw perspectief op de etymologie van de Malbergse glossen naar voren gebracht. Deze methodologie bestaat uit het rekening houden met de eigenaardigheden van de Merovingische schrifttraditie en haar relatie met de Galloromaanse volkstaal. In deze dissertatie zijn de volgende observaties gemaakt:

- Wanneer men de Germaanse woorden in de Salische Wet leest en probeert te interpreteren, moet men rekening houden met het feit dat de Latijnse grafemen uitgesproken werden met een Galloromaanse uitspraak.
- De Malbergse glossen bevatten oorspronkelijk Gallische woordenschat, vermoedelijk Gallische leenwoorden in het Germaans.
- De vroeg-Merovingische A-redactie van de Salische Wet bevat glossen, die in de late zesde eeuw niet meer begrepen werden door Galloromaansspekende klerken.
- De A-redactie van de Salische Wet moet in verband worden gebracht met de Germaanssprekende gemeenschappen die in Laat-Romeins België woonachtig waren.

Op een algemener niveau zijn in deze dissertatie de volgende bevindingen gedaan, waarvan sommige reeds bekend waren, maar, naar mijn mening, te weinig aandacht hebben gekregen in de wetenschappelijke literatuur. Het gaat hier om de volgende zaken:

- Het in overweging nemen van gereconstrueerd Romaans als een contacttaal in vroegmiddeleeuws taalcontact en de mogelijkheden die dit biedt voor de etymologie van vroegmiddeleeuwse woordenschat.
- De mogelijkheid dat het Gallisch relatief lang zou kunnen hebben overleefd in geïsoleerde delen van Laat-Romeins Gallië.
- Het belang van de Galloromaanse leestraditie van het Merovingisch Latijn.
- De rol die de noordoostelijke grensdialecten van het Galloromaans hebben gespeeld in de voorgeschiedenis van het Frans.

Ik ben ervan overtuigd dat als we deze voornoemde zaken in ogenschouw nemen, we tot een beter begrip komen van de relatie tussen het geschreven Latijn en de gesproken volkstalen in de Merovingische samenleving. Naar mijn mening heeft een dergelijke aanpak de potentie om het onderzoek naar de woordenschat van het Merovingisch Latijn nieuw leven in te blazen. Ik verwacht daarom dat in de komende jaren nieuwe informatie over de volkstalen van Merovingisch Gallië aan het licht wordt gebracht.

Ten slotte moet gezegd worden dat het onderzoek in deze dissertatie uitgevoerd en gepresenteerd is als voorschot op een nieuwe interdisciplinaire dialoog tussen archeologen, geschiedwetenschappers en historisch-taalkundigen. Alhoewel het moeilijk zal zijn de meest fundamentele meningsverschillen te overbruggen, meen ik dat het haalbaar is om het tenminste over één ding eens te worden: al het bewijsmateriaal dat tot ons is gekomen uit Laat-Romeins en Merovingisch Gallië moet bekeken worden, ook taalkundig bewijsmateriaal. Ik hoop daarom dat het onderzoek in deze monografie wellicht enkele niet-taalwetenschappers weet te overtuigen dat historisch-taalkundige data deel moet gaan uitmaken van de historische duiding van het laat-antieke en vroegmiddeleeuwse verleden.